

Ben de Pater

Faculteit Geowetenschappen, Universiteit Utrecht

Van maandblad voor 'mannen van het praktische leven' tot internationaal wetenschappelijk tijdschrift

N.B. Zie voor een uitgebreidere versie van dit verhaal in het Engels TESG 2009, nummer 1.

In januari 1910 verscheen het eerste nummer van het *Tijdschrift voor Economische Geographie*, het eerste speciaal aan economische geografie gewijde tijdschrift ter wereld. In december 2009 werd de honderdste jaargang voltooid. Een terugblik.

De totstandkoming van het *Tijdschrift voor Economische Geographie* is haast het werk van één man geweest: dr. H. Blink (1852–1931). In een land waar rangen en standen nog vanzelfsprekend waren, had Blink zich op eigen kracht opgewerkt van een zoon van een arme keuterboer en dorpsmid in het perifere Drenthe tot een man van aanzien en gezag in Holland, het kerngebied van Nederland. Na jaren op zijn vaders boerderij en smederij te hebben gewerkt, volgde hij – 21 jaar oud – alsnog een opleiding tot onderwijzer op de lagere school. Tijdens zijn baan als onderwijzer studeerde hij voor zijn MO-akte aardrijkskunde en werd vervolgens leraar op een HBS. Hij schreef twee fysisch–geografische schoolboeken: *Onze Aarde* en *Onze Planeet*, die beide in 1885 verschenen. Zijn academische vorming spijkerde hij bij in de universiteitsbibliotheek in Amsterdam en tijdens een verblijf in Parijs. Daarvandaan vertrok hij naar Straatsburg om in 1887 op een fysisch–geografisch proefschrift te promoveren bij prof. Gerland.

Vanaf het midden van de jaren 1880 ontwikkelde Blink zich tot een extreem productieve schrijver van regionale geografieën (zoals het driedelige *Nederland en zijn Bewoners*, 1887–1892), overzichtswerken (het vierdelige *De Bewoners der Vreemde Werelddeelen*, 1898–1902), specialistische boeken (*Geschiedenis van den Boerenstand en van den Landbouw in Nederland*, twee delen 1902–1904) en boeken voor een ontwikkeld lekenpubliek. Daarvan is *Van de Eems tot Schelde; wandelingen door Oud- en Nieuw-Nederland* (1903–1907) het bekendste. Het materiaal daarvoor verzamelde hij door elke jaar drie provincies op de fiets tot in alle hun uithoeken te verkennen. Hij had er vier jaar voor

nodig. Een van zijn pronkstukken, gebaseerd op origineel onderzoek en niet op compilatiewerk, is zijn *Economische Atlas van Nederland* (voltooid in 1906, uitgegeven in 1911). In de atlas staan de geografische spreidingspatronen van allerlei takken van nijverheid in 1858 en in 1906 afgebeeld, zodat veranderingen in ruimtelijke patronen van bijvoorbeeld de schoen- en leernijverheid kunnen worden geanalyseerd.

Naast zijn publicistische werk, gaf Blink les in het hoger onderwijs. Eerst als (onbezoldigd) privaat-docent aan de universiteit in Leiden, later als buitengewoon hoogleraar aan hogescholen in Wageningen en Rotterdam. Ook was hij intensief betrokken bij het opzetten en verbeteren van economische voorlichting en handelsstatistieken van de overheid. Blink was eveneens betrokken bij allerlei maatschappelijke zaken; zo was hij voorzitter van het comité die de Zuid-Afrikaanse president Paul Kruger een warm welkom heette in Den Haag. Samen met Kruger maakte hij een rijtour door de stad en liet zich toejuichen door tienduizenden Nederlanders.

De vereniging en haar tijdschrift

Behoorde Krugers ontvangst tot de hoogtepunten in Blinks leven, teleurstellingen waren er evenzeer. Misschien wel de voornaamste tegenslag was dat de nieuwe leerstoel in de sociale geografie op de Rijksuniversiteit Utrecht in 1908 aan zijn neus voorbijging. Het KNAG, dat door de Minister van Binnenlandse Zaken (die destijds ook over onderwijs ging) was gevraagd om advies, steunde een andere kandidaat, namelijk J.F. Niermeyer. Verbitterd brak Blink brak daarop met het KNAG. Het advies was niet de enige oorzaak van de breuk: eerder al had Blink het KNAG verweten dat het genootschap te weinig oog had voor de economische geografie. Het door het KNAG uitgegeven tijdschrift had vooral aandacht voor land- en volkenkunde in Nederlands-Indië, ontdekkingsreizen (voor een flink deel door het KNAG zelf georganiseerd), geschiedenis, cartografie en natuurwetenschappelijke geografie. Economische geografie werd niet uit het tijdschrift geweerd, maar had er evenmin een centrale plaats.

De gekrenkte Blink was er de man niet naar om bij de pakken neer te zitten. Hij nam het initiatief om een eigen economisch-geografische vereniging op te zetten. Hoewel formeel ook zes andere mannen betrokken waren bij de oprichting, op 17 december 1909 te Den Haag, trok Blink aan alle touwtjes. Zonder Blink was de vereniging en dus ook het tijdschrift er nooit

gekomen. Als voorzitter van het dagelijks bestuur deed hij het merendeel van het werk.

Naast het dagelijks bestuur kreeg Blink binnen een maand na oprichting ook een algemeen bestuur bij elkaar, dat 33 mannen van aanzien telde, zoals (oud-)ministers (waaronder Lely, de man van de Zuiderzeewerken), bestuurders (waaronder de burgemeester van Amsterdam), Tweede- en Eerste Kamerleden, directeuren, bankiers, fabrikanten, plus een handvol leraren en hoogleraren. Kortom, een elitegezelschap, maar feitelijk slechts een uithangbord van de vereniging en niet actief betrokken bij het bestuur. Dat algemene bestuur zou tot de opheffing van de vereniging, in 1966, als uithangbord blijven functioneren. Het bestond uit tientallen mannen van naam en faam (vrouwen ontbraken). Het academische gehalte van het gezelschap nam geleidelijk toe: in 1965 waren 18 van de 45 bestuursleden hoogleraar.

De vereniging had volgens artikel 1 van de statuten tot doel 'de bevordering van de studie der economisch-geographische toestanden van alle landen der aarde, de verbreiding van de uitkomsten dier studie en het verstrekken van inlichtingen omtrent Nederland en zijne koloniën in den vreemde, ten einde het aanknopen van betrekkingen tusschen onze gewesten en den vreemde te vergemakkelijken'. Dit doel moest worden bereikt, aldus artikel 2, door het geven van lezingen, het schrijven en verspreiden van brochures (zoals de in vijf talen uitgegeven *Economische Gids van Nederland*, 1913) en boeken (een studie van Sumatra in 1926 en een van woeste gronden in 1929, beide van de hand van, wie anders, Blink), het uitzenden van reizigers die moesten rapporteren over economisch-geografische toestanden 'in den vreemde' en *last but not least* door 'de uitgave van een periodiek geschrift'.

Dit 'periodiek geschrift' werd het *Tijdschrift voor Economische Geographie* waarvan het eerste nummer in januari 1910 verscheen. Er zouden er dat jaar nog elf volgen; de eerste jaargang kwam tot 472 grote, dichtbedrukte pagina's, die af en toe geïllustreerd werden met foto's en kaarten.

De inhoud van het eerste nummer is representatief voor de nummers die nog zouden volgen. Het opende met een programmatische beschouwing over 'de economische geographie naar haar beteekenis en historische ontwikkeling' en presenteerde voorts uitvoerige artikelen over 'de economische ontwikkeling van Argentinië in de laatste eeuw, 1810-1910', over 'de

koffie-productie en koffie-handel der aarde' en over de brandkastenfabriek van Lips in Dordrecht die in 1910 veertig jaar bestond. Voorts bracht het tijdschrift nieuws uit andere tijdschriften en recent verschenen boeken. In januari 1910 ging dat nieuws over het Friese stadje Sneek als streekcentrum, over landbouw en nijverheid op de Veluwe, over de winning van steenkolen in Limburg, over de inlandse landbouw op Java en over de uitvoer van Russisch graan. Een boekenrubriek besloot het eerste nummer.

Toegepaste kennis is macht

Het openingsartikel van januari 1910 over de aard en ontwikkeling van de economische geografie verdient extra aandacht, omdat Blink daarin zijn visie op de inhoud en het praktische belang van het vak uiteenzette.

Economische geografie, schreef Blink 'leert ons het samenwerken der factoren kennen, die in een bepaald gebied de welvaart der bevolking beheerschen'. Die samenwerkende factoren zijn enerzijds het geografisch milieu, dat Blink onderverdeelde in bodem, orografie, hydrografie, klimaat, natuurlijke hulpbronnen (planten, dieren, delfstoffen) en de *situation* van het gebied. Anderzijds speelde de economische activiteit van zijn bewoners een rol, een activiteit die volgens Blink afhankelijk was van raseigenschappen, geestelijke en intellectuele vermogens, kapitaal- en grondbezit, staatkundige toestand en wetten en, ten slotte, internationale betrekkingen. De welvaart in een gebied – lees: 'de voorbrenging van economische goederen door een volksgroep in een economisch-geographisch gewest' – werd dus bepaald door beide factoren: geografisch milieu èén actieve bewoners. Blink was geen monocausale (i.c. geodeterministische) denker.

Behalve een inhoudelijke visie op economische geografie, had Blink ook een visie op de maatschappelijke rol die het vak diende te spelen. Hij liet er geen misverstand over bestaan dat zijn specialisatie een uitgesproken toegepast karakter had:

'De Economische Geographie leert vooral dat kennen, wat wij in onzen tijd van internationaal verkeer noodig hebben, waarom de denkende handelaar vraagt, hetgeen de overleggende industrieel moet weten, waaraan de praktische staatsman behoefte heeft, om op goeden grond staathuishoudkundige politiek te voeren....' .

Blink achtte het belang van economische geografie in de moderne tijd groter dan ooit. Het

moderne verkeer had een einde gemaakt aan de economisch geïsoleerde gewesten; ze waren wereldwijd nauwelijks meer te vinden. Dankzij de opheffing van het regionale isolement, werden prijzen in een regio niet meer bepaald door lokale vraag-aanbod verhoudingen, maar door de wereldmarkt:

‘En daardoor gevoelt ieder, ook de bewoner van de uithoeken des lands, de golving van de wereldmarkt binnen korten tijd, nadat die is aangevangen. De locale hooge of lage prijzen van eenig artikel zijn niet meer mogelijk, want men bemerkt er te spoedig den invloed van hetgeen op de verste afstanden gebeurt. Daardoor moet iedereen, ook de klein-handelaar en klein-industrieel, het economisch leven der geheele aarde kennen en kunnen overzien; hij heeft er belang bij de oorzaken van rijzing en daling der prijzen te kunnen beoordeelen, de oogsttoestanden en de loop der andere productie te kunnen nagaan.

Nu het isolement is opgeheven, en alle natuurlijke economische gewesten in betrekking zijn gekomen met de verst verwijderde gedeelten der wereld; nu zij met den reuzenarm van het wereldverkeer door spoorwegen, stoombooten en telegraphen aan elkander zijn geschakeld, vormen het handelsverkeer en de productie van elk gebied een schakel in de keten van den wereldhandel’.

Zonder economisch-geografische kennis zou Nederland volgens Blinks op een zijspoor in de wereld komen te staan. Die kennis was in het land nog slecht ontwikkeld en Blinks vond, niet ten onrechte, dat nog heel veel moest gebeuren. De vereniging en haar tijdschrift waren bittere noodzaak, aldus Blinks. Zij dienden nationale belangen:

‘De Nederlandsche Vereeniging voor Economische Geographie stelt zich op wetenschappelijk standpunt, maar tracht die wetenschappelijke kennis praktisch te gebruiken, en kan daardoor ook nationale belangen dienen. Zij gaat uit van het beginsel, dat kennis alleen macht is, als zij wordt toegepast. (...) Wij zullen trachten door verspreiding van die kennis en voorlichting den ondernemingsgeest levendig te houden, de energie te bevorderen, de welvaart te vermeerderen en den naam van Nederland hoog te houden.

De wetenschappelijke resultaten der Economische Geographie verder op de practijk toe

te passen, dat is het doel dezer vereeniging’.

Kortom, het *TEG* was eerder bestemd voor ‘de mannen van het praktische leven’ dan voor ‘studeerenden en leeraren in de aardrijkskunde’. Het *TEG* was een exponent van het toenmalige Nederland, dat zich meer en meer tot een moderne industriële economie ontwikkelde, een koloniale mogendheid en, profiterend van de groei van de Duitse industrie (vooral de opkomst van het Ruhrgebied) tot een handeldrijvende macht waarvan wereldhaven Rotterdam het brandpunt werd.

In 1922, toen Blink 70 was geworden, besloot hij enkele taken af te stoten. Hij gaf zijn functie van voorzitter van de vereniging over aan een opvolger, en beëindigde ook het eindredactionele werk aan het tijdschrift. Wel bleef hij hoofdredacteur.

Aandacht voor alle gebieden

In de eerste 25 jaar, tussen 1910 en 1934, verschenen in totaal 300 nummers met samen ongeveer 10 duizend pagina's, 9 miljoen woorden. Genoeg om, zoals secretaris Johan Hanrath in een terugblik op de eerste kwart eeuw opmerkte, ‘nagenoeg de gansche oekumena’ te beschrijven. ‘Wanneer men op een wereldkaart arceerde de gebieden, waarover in dit Tijdschrift werd bericht, zou men niet veel terra incognita kunnen aanwijzen’.

Dat wil niet zeggen dat de interesse van de auteurs gelijkmatig was verspreid over de aarde. Veel aandacht ging uit naar Nederland, haar koloniën en ook Europa, vooral haar buurlanden en Duitsland in het bijzonder waarvan Nederland economisch gezien zeer afhankelijk was. Gebieden die in economisch opzicht minder belangrijk voor Nederland waren – overig Azië, Australië, Zuid-Amerika, Afrika – trokken veel minder de belangstelling (tabel 1).

Het leeuwendeel van de artikelen was vooral beschrijvend, feitelijk, encyclopedisch en gelaardeerd met veel statistieken. Veel auteurs kenden het beschreven gebied uit eigen waarneming. Ze waren bijvoorbeeld als lokale vertegenwoordiger van een onderneming of als diplomaat bij een Nederlandse ambassade werkzaam. Andere auteurs waren als politiek vluchteling naar Nederland gekomen en ontwikkelden zich als deskundigen over hun land van herkomst. Boris Rapschinsky bijvoorbeeld, die na de Russische Revolutie zijn land moest ontvluchten, schreef over Rusland in het *Tijdschrift voor Economische Geographie* (en in tal van andere), onder andere over de economische betekenis van het hoge Noorden van Europees Rusland, over droogten en misoogsten in de Sovjet-Unie en de catastrofale gevolgen van de collectivisatie. De joodse geograaf Friedrich Leyden verliet in 1933 zijn vaderland Duitsland, en ontwikkelde zich in Nederland tot een originele en zeldzaam productieve stadsgeograaf, die als een der eersten in het *TEG* aandacht schonk aan de interne historische structuur van steden.

Mainstream

Wie de inhoud van het vooroorlogse *TEG* vergelijkt met het andere vooroorlogse economisch-geografische tijdschrift, namelijk het in 1925 aan de Clark University in de Verenigde Staten opgerichte *Economic Geography* ziet veel overeenkomsten. Dit tijdschrift, dat in zijn beginjaren net als het *TEG* sterk afhankelijk was van één man (W. Elmer Ekblaw), werd uitgegeven voor

'geographers, economists, teachers, professional and business men, and all who are interested in the intelligent utilization of the world's resources', zo stond op de redactionele pagina te lezen. Net als het *TEG* had Economic Geography dus de 'intelligent citizen' voor ogen, niet alleen de professionele geograaf. De meeste artikelen in Economic Geography hadden in het *TEG* niet misstaan en omgekeerd gold dat evenzeer. Onderwerpen als de zuivelindustrie in Nieuw-Zeeland, de buitenlandse handel van Argentinië, de tinmijnen in Bolivia, de suikerproductie in Tjechoslowakije kwamen in beide tijdschriften aan de orde. Beide bladen pasten naadloos in de toenmalige *mainstream* van de economische geografie: beschrijvend, concreet, regionaal, met veel aandacht voor de primaire en secundaire sectoren van de economie, die nog sterk verweven waren met de natuurlijke bronnen van de regionale fysische omgeving. De aandacht voor de diensteneconomie was beperkt tot handelsstromen.

Ondanks moeilijke tijden – in de economische crisis van de jaren dertig was er minder geld dan ooit en liep het aantal leden van de vereniging gestaag terug – bleef het tijdschrift overeind. Toen hoofdredacteur Blink vrij plotseling overleed in 1931, kon een nieuwe generatie geografen die geleidelijk betrokken was geraakt bij het tijdschrift het stokje overnemen. Economisch-geografen als W.E. Boerman en J.J. Hanrath zouden mede dankzij hun werk aan het tijdschrift uitgroeien tot gezaghebbende geografen in Nederland (beiden werden ook hoogleraar in respectievelijk Rotterdam en Utrecht).

De geleverde prestatie staat eigenlijk in geen verhouding tot de betaalde oplage. Die heeft nooit de 500 gehaald, en in de jaren dertig – tijd van de wereldcrisis – kwam de oplage niet veel hoger dan ruim 200 – ondanks alle pogingen om abonnees te verwerven, bijvoorbeeld door het neerleggen van exemplaren in de leessalon van passagiersschepen die vanuit Nederland naar de koloniën vertrokken.

Na WO II

Terwijl het universitaire leven in 1943 tot stilstand kwam, hield het *TEG* het tijdens de bezetting nog wat langer vol. Weliswaar waren de problemen legio – zo dreigde voortdurend een tekort aan papier –, maar toch verschenen er zelfs in 1944 nog zeven (dunne) nummers. In januari 1946 werd de draad weer opgepakt. Het land behoefde 'grondig herstel en vernieuwing' en daaraan wilde het *TEG* graag bijdragen. De redactie achtte een sturende rol van de overheid daarbij onmisbaar, want 'vrijheid heeft niet identiek te zijn aan planloosheid'. Daarom juichte ze de instelling van de Rijksdienst voor het Nationale Plan en de komst van Provinciale Planologische Diensten toe. En ook samenwerking met de provinciale Economisch-Technologische Instituten en gemeentelijke Stedebouwkundige Diensten kreeg een warm onthaal. Om goede ruimtelijke plannen te kunnen maken, was 'een grondige kennis van de economisch-geografische en sociaal-economische structuur van land en volk een eerste voorwaarde'.

De kolommen van het *TEG* weerspiegelen de opkomst van ruimtelijke planning als onderdeel van de welvaartsstaat. Niet langer waren de 'mannen van de praktijk' zoals ondernemers en handelaren de voornaamste doelgroep, maar (economisch) planologen en specialisten in regionaal beleid. In het februarinummer van 1946 besprak dr. ir. F. Bakker-Schut (directeur van het Rijksdienst voor het Nationale Plan) de plaats van de industrie in de ruimtelijke ordening, want 'ook in de ruimtelijke ordening is een zeer nauwe samenwerking tussen overheid en bedrijfsleven en een volledig begrijpen van elkanders wensen en drijfveren noodig'. Hoe men dat in de praktijk moest begrijpen, werd meteen al in het volgende

artikel duidelijk: daarin onderzocht C. Voormolen de industrialisatiemogelijkheden van Drenthe, een gebied dat kampte met een agrarische overbevolking en armoede.

In de naoorlogse jaargangen zijn ook artikelen te vinden over onderwerpen die niet hoofdzakelijk economisch-geografisch zijn. Zo staat er in 1946 een bijdrage in over de ontwikkeling van Sofia en Athene nadat beide plaatsen in de 19de eeuw hoofdsteden waren geworden van nieuwe landen, respectievelijk Bulgarije en Griekenland. Een ander artikel gaat over Limburgse landverhuizers tussen 1851 en 1877, nog weer een ander onderzoekt aan welke criteria nederzettingen moesten voldoen om een spoorwegstation te krijgen. Kortom, het gaat hier om wat redacteur Boerman 'economische geografie in ruimere zin' noemt, om de betekenis van 'menschelijke groepen in hun ethnologische, culturele en sociale verscheidenheid' voor de economische structuur. In feite 'betreedt de geograaf [dan] het ruimere gebied der sociale geografie'.

Omdat over dat 'ruimere gebied der sociale geografie' al jaren en in toenemende mate in het *TEG* werd gerapporteerd, heette het vanaf april 1948 *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geographie (TESG)*.

Verwetenschappelijking

Een andere voorbode van de nieuwe tijd was de aandacht voor meer zuiverwetenschappelijke onderwerpen, zoals die al in 1946 tot uiting komt in twee bijdragen over zogeheten vervoersquotiënten, compleet met een enkele wiskundige formule en zinnen als 'de logaritmische van de gemiddelde arbeidsprestatie is een lineaire functie van de logaritmische van de kapitaalintensiteit'. Geleidelijk kreeg het *TESG* een ruimtelijk-analytische kleur. De opmars van academische artikelen werd ondersteund door een redactie die meer en meer ging bestaan uit academische wetenschappers. In 1956 telde de redactie veertien wetenschappers, waarvan zes hoogleraren. Tien jaar later waren acht van de elf redactieleden hoogleraar.

Een andere ontwikkeling was de opmars van het Engels en van de Engelstalige landen van waaruit kopij werd aangeleverd. In 1946 bood G.H.L. Daysh, hoogleraar in Newcastle upon Tyne, een overzicht van 'economic and social planning in the United Kingdom'. Deze bijdrage vormde het begin van de 'verengelsing' van het tijdschrift. In 1960 waren er van de 53 artikelen er 14 in het Engels (en 2 in het Frans). In de eerste helft van de jaren zestig was Engels de overheersende taal geworden. Van de tussen 1961 en 1965 gepubliceerde artikelen was 61% Engelstalig. Tien jaar later was dat afgerond 100%.

De verengelsing ging hand in hand met de opkomst van Angelsaksische auteurs. In 1961-1965 kwamen 83 bijdragen van Nederlanders (die nog voor bijna 80% hun teksten in het Nederlands aanleverden) en 97 van buitenlanders; 71% van de buitenlandse bijdragen kwam uit Engelstalige landen (inclusief Zuid-Afrika). Die dominantie is sindsdien gebleven (tabel 2). Ondanks de internationalisering vormden Nederlandse auteurs door de jaren heen steeds de grootste groep; ze schreven 46% van de bijdragen tussen 1961 en 1965 en 36% tussen 2001 en 2005.

Al met al werd het *TESG* vooral een Nederlands-Angelsaksisch gekleurd tijdschrift. De verengelsing had als onbedoeld neveneffect dat het tijdschrift zich steeds minder richtte op toegepaste geografie en ruimtelijke planning in Nederland.

Fusie

In 1948 kreeg het *TESG* meer concurrentie. Een groepje aan de universiteit verbonden sociaal

geografen met belangstelling voor aardrijkskunde in het middelbaar onderwijs besloot tot de oprichting van het *Geografisch Tijdschrift*, speciaal voor aardrijkskundeleraars. Om dit tijdschrift te kunnen publiceren richtten zij de *Geografische Vereniging in Nederland* op, die de uitgave vervolgens in handen gaf van J.B. Wolters, een bekende uitgever van schoolaardrijkskundeboeken en de fameuze *Bosatlas*. Het *Geografisch Tijdschrift* was naast het *TESG* en het *Tijdschrift van het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap* (uit 1876) het derde tijdschrift voor Nederlandse geografen.

Geen van de drie tijdschriften haalde grote oplagen en steeds opnieuw staken financiële problemen de kop op. Uiteindelijk werd besloten tot een fusie: het KNAG 'Oude Stijl', de door Blink opgerichte vereniging en de Geografische Vereniging gingen in 1967 op in een KNAG 'Nieuwe Stijl'. Het KNAG stopte zijn eigen blad en werd uitgever van het *TESG*, met de bedoeling het (nog) meer tot een internationaal visitekaartje van de Nederlandse economisch- en sociaal geografen te ontwikkelen. Het KNAG werd daarnaast de uitgever van het vernieuwde *Geografische Tijdschrift*. Dit zou met Nederlandstalige artikelen vooral de thuismarkt gaan bedienen. In 1992 werd het samengevoegd met een andere KNAG-uitgave, de journalistieke *Nieuwe Geografenkrant*. Het uit deze fusie resulterende tijdschrift *Geografie* bestaat tot de dag van vandaag.

Ondanks de komst van veel nieuwe Engelstalige wetenschappelijke tijdschriften heeft het *TESG* een gerespecteerde status weten te handhaven. Samen met het Zweedse *Geografiska Annaler* is het *TESG* het bekendste tijdschrift buiten het Anglo-Amerikaanse kerngebied van de sociaal-geografische wetenschappen. Een aantal artikelen groeide uit tot een klassieker, zoals dat van Marc de Smidt in 1966 over 'foreign industrial establishments in The Netherlands', en dat van Derek Gregory in 1980 over 'The ideology of control: systems theory and geography'. Hedendaagse klassiekers zijn gemakkelijk te identificeren via bijvoorbeeld database Scopus. De hedendaagse top-16 (tabel 3) wordt aangevoerd door befaamde internationale geografen: Neil Smith, Peter Taylor, Torsten Hägerstrand. Ze is samengesteld op basis van het aantal citaties (inclusief zelfcitaties) vanaf 1996. In de top-16 staan vier Nederlandse bijdragen. In de top-50 zijn dat er elf. Het laat zien dat het *TESG* ook in de 21ste eeuw het belangrijkste visitekaartje van Nederlandse sociaal geografen in het buitenland is. En voor buitenlandse lezers is het een voorname bron van informatie over de geografie *in* Nederland en vooral *van* Nederland, mede dankzij de rubrieken The Netherlands in Maps en Window on the Netherlands.

Literatuur

- Bakker-Schut, F. (1946), De plaats van de industrie in de ruimtelijke ordening. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 37 (2), pp. 33-40.
- Blink, H. (1910), De economische geographie naar haar beteekenis en historische ontwikkeling. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 1 (1), pp. 1-12.
- Blink, H. (1912), Een handleiding voor de studie der economische geographie. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 3 (7), pp. 246-252.
- Blink, H. (1922), Werken en studiën geschreven door H. Blink. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 13 (6), pp. 207-212.
- Blink, H. (1932), *Dr. H. Blink 12 februari 1852-12 februari 1932. Een tijds- en levensbeeld. Autobiographie. Ora et Labora*. Den Haag: W.P. van Stockum.
- Boerman, W.E. (1933), Review of W. Christaller, Die Zentralen Orte in Süddeutschland. *Tijdschrift voor Economische Geografie* 24 (11), pp. 355-356.

- Boerman, W.E. (1946), Economische geografie in engeren en ruimeren zin. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 37 (5), pp. 129–132.
- Borchert, J.G. (1996), Niet zomaar een tijdschrift; gedaanteverandering van het TESG. *In: P.H. Pellenburg et al., eds., Reisgenoten. Liber Amicorum prof.dr. W.J. van den Bremen.* Netherlands Geographical Studies 214, pp. 89–97. Utrecht/Groningen: KNAG/Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.
- de Pater, B. (1996), ‘Kennis alleen macht als zij wordt toegepast’: over de eerste decennia van twee economisch–geografische tijdschriften. *In: P.H. Pellenburg et al., eds., Reisgenoten. Liber Amicorum prof.dr. W.J. van den Bremen.* Netherlands Geographical Studies 214, pp. 77–88.
- Utrecht/Groningen: KNAG/Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen.
- de Pater, B. (2001), Geography and geographers in the Netherlands since the 1870s: Serving Colonialism, Education, and the Welfare State. *In: G.S. Dunbar, ed., Geography: Discipline, Profession and Subject since 1870*, p. 153–189. Dordrecht: Kluwer.
- Foster, J., C. Muellerleile, K. Olds, J. Peck (2007), Circulating economic geographies: citation patterns and citation behaviour in economic geography, 1982–2006. *Transactions of the Institute of British Geographers* 32 (July), pp. 295–312.
- Hanrath, J.J. (1934a), Vijf–en–twintig jaren verenigingsarbeid. Een terugblik. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 25 (12), pp. 361–368.
- Hanrath, J.J. (1934b), Register op de jaargangen 1910 tot en met 1934. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 25 (12), pp. 369–419.
- Heslinga, M.W. (1983), Between German and French geography: in search of the origins of the Utrecht school. *Tijdschrift voor Economische en Sociale geografie* 74 (5), pp. 317–334.
- Heslinga, M.W. (1996) Colonial geography in university education in the Netherlands. *In: V. Berdoulay & J.A. van Ginkel, eds., Geography and Professional Practice.* Nederlandse Geografische Studies 206, p. 173–193.
- van den Brink, P. (2008), *Dienstbare kaarten. Cartografie in het Tijdschrift van het Nederlands Aardrijkskundig Genootschap 1873–1966.* ‘t Goy–Houten: HES & De Graaf.
- van Hoek, P. (1922) Prof.dr. H. Blink – zeventig jaar. *Tijdschrift voor Economische Geographie* 13 (3), pp. 71–78.

Tabel 1 De inhoud van de eerste 25 jaargangen, gemeten op basis van artikelen (1910 t/m 1934); primaire gegevens Hanrath (1934b).

Thematische onderwerpen, waarvan:	21,1%
Economische geografie als wetenschap en haar hulpwetenschappen	6,4%
Geografie van productie, handel en verbruik	5,6%
Algemene onderwerpen van economische en economisch–geografische aard	3,3%
Nieuws uit andere tijdschriften	2,2%
Geografie van het verkeer	1,8%
Vereniging en haar tijdschrift (jaarverslagen, personalia, redactiewisselingen)	1,4%
Economische geografie als leervak	0,4%

Regionale onderwerpen, waarvan:	78,9%
Europa (exclusief Nederland)	21,3%
Nederlands-Indië	18,1%
Nederland	16,3%
Noord- en Midden-Amerika	6,7%
Azië en de Pacific	5,4%
Zuid-Amerika	3,9%
Afrika	3,6%
Nederlands West-Indië (Suriname, Curacao, Ned. Antillen)	2,3%
Australië	0,9%
Poolgebieden en oceanen	0,3%

Tabel 2 Aantal bijdragen naar land van herkomst van (eerste) auteur; bron: Borchert 1996; aangevuld voor 2001-2005.

Land	1961-1965	1971-1975	1981-1985	1991-1995	2001-2005*
Nederland	83	76	62	65	75
Buitenland totaal; waarvan uit:	97	114	103	125	135
België	4	5	3	1	8
Duitsland	2	3	3	7	8
Frankrijk	1	3	3	2	4
UK + Ierland	41	44	37	38	28
Scandinavië	2	2	2	2	13
Oost-Europa	2	1	1	8	7
Overig Europa	2	2	0	9	3
USA	17	29	18	31	32
Latijns Amerika	0	0	0	1	1
Canada	0	14	12	8	10
Australië + Nieuw- Zeeland	9	5	9	2	7
Zuid-Afrika	2	0	5	5	5
Overig Afrika	5	3	4	2	1
Israël	3	2	5	6	4
Azië	7	1	1	3	4
Totaal	180	190	165	190	210

* Inclusief Outlook on Europe en Window on the Netherlands, exclusief book reviews en The Netherlands in Maps.

Tabel 3 De meest geciteerde artikelen in het Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie volgens Scopus (met minimaal 20 citaties sinds 1996 tot medio maart 2008).

Zie volgende pagina

Rangorde	Auteurs	Jaar van verschijnen	Titel (afgekort)	Aantal citaties
1.	J. Hackworth & N. Smith	2001	Changing state of gentrification	42
2.	P.J. Taylor & M. Hoyler	2000	Spatial order of European cities	36
3.	L.A.G. Oerlemans, M.T.H. Meeuws, F. Boekema	1998	Do networks matters for innovation?	36
4.	T. Hägerstrand	1982	Diorama, path and project	35
5.	A. Paasi	2002	Bounded spaces in the mobile world	33
6.	A. Rodriguez-Pose	1999	Convergence or divergence? Types of regional responses	33
7.	H. van Houtum & T. van Naerssen	2002	Bordering, ordering and othering	29
8.	L.J.C. Ma & Y. Wei	1997	Determinants of state investment in China	29
9.	A. Bebbington	2003	Global networks and local developments	27
10.	M. Castells	1993	European cities, the informational society and the global economy	27
11.	R. van Geuns, J.	1987	Spatial and	26

	Mevisen, P. Renooy		sectoral diversity of the informal economy	
12.	K.M. Dunn	2001	Representations of Islam in the politics of mosque development	23
13.	C. Young & J. Lever	1997	Place promotion, economic location and the consumption of city image	23
14.	R.N. Gwynne	1999	Globalisation, commodity chains and fruit exporting	22
15.	N. Wrigley	2002	Transforming the corporate landscape of US food retailing	20
16.	F.M. Dieleman	1996	Quiet revolution in Dutch housing policy	20